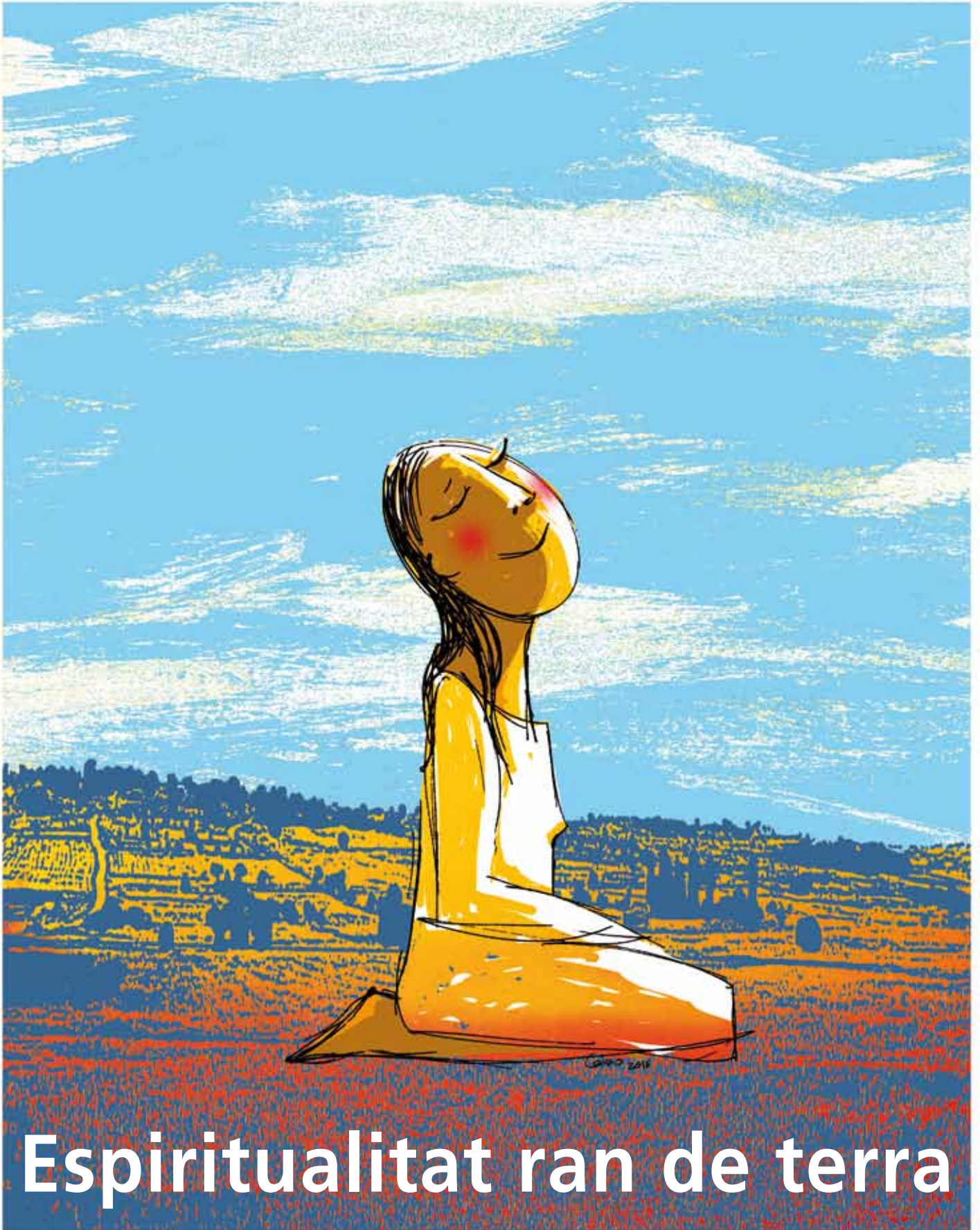

PARAULES i FETS *de Dones*

Col·lectiu de Dones en l'Església, per la Paritat
Número 76 · Maig · juny · juliol · agost 2016

Il·lustració de Montserrat Cabo

Espiritualitat ran de terra

L'espiritualitat és humana

L'ésser humà té una dimensió espiritual que l'obre al sentit i a la transcendència. "L'espiritualitat rau en una experiència que no té paraules; conforma la vida i s'encarna en la quotidianitat del món; té una litúrgia i unes formes que li són pròpies, practicades en solitari o de forma comunitària..." (Laia de Ahumada, *Espirituals sense religió*, al pròleg).

En alguns moments històrics recents, ser espiritual era sospitós d'evasió, d'aïllament, en considerar que xocava amb el compromís de lluitar per un món més just i igualitari que demana molta dedicació i esforç i al qual cal dedicar una gran part del nostre temps. Ara, però, potser som més conscients que la realitat espiritual del nostre ésser, a part de ser reconeguda, ha de ser conreada, com un jardí que necessita que respectem els seus ritmes, els seus temps de silenci (el gra de blat amagat sota terra) i els grans moments d'esclat i de bellesa que donen sentit i plenitud a la nostra vida humana i a tota la natura de la qual formem part. Tenim una part íntima que conforma tota

la nostra persona, el nostre cos, els nostres desitjos més legítims, i una part comunitària que ens posa en relació amb les persones i la vida sencera. Aquestes relacions són en si mateixes espirituals, ja que cada persona és sagrada, i generadores de vida quan l'amor és al punt de partida.

El CDE durant aquest any hem dedicat dues jornades de reflexió i aprofundiment sobre què entenem per espiritualitat i com la vivim en la nostra vida diària, ajudades per dones de diferents sensibilitats i experiències espirituals. Trobareu un resum del treball de grups de la primera a les pàgines centrals.

Hem constatat, una vegada més, que les dificultats per aconseguir el nostre objectiu de la Paritat en la societat i en l'Església no ens han de fer perdre la serenitat i l'humor necessari per viure i continuar compromeses solidàriament per millorar la vida, la nostra i la del nostre entorn. Aquesta revista és una part petita de la nostra aportació com a Col·lectiu, us invitem a llegir-la tranquil·lament.

**Col·lectiu
de Dones
en l'Església**
PER LA PARITAT

SUMARI

- 2 Editorial
- 3 i 4 Teologia feminista
- 5, 6 i 7 Àmbit obert
- 8 i 9 Pàgines centrals

PARAULES i FETS de Dones

- 10 i 11 Col·laboracions Preu 3 €
- 12, 13, Reflexions
- 14 i 15
- 16 Actualitat

La redacció d'aquest número s'ha tancat el 10 de juny de 2016

Coordinadores de la revista: Ernestina Ródenas Campos i Mercè Sasot Bach • **Col·laboradores** Paquita Arcas Romeu, Mariona Saurí Pujol i Paloma Llorente Megías • **Correcció lingüística i traducció:** Josep Pascual Comellas • **Tallers Gràfics de Rúbrica Editorial** · D.L.B-22227-1995

Col·lectiu de Dones en l'Església · C/ Rocafort, 242 bis, 1r 11 D · 08029 Barcelona - Tel. 93 319 23 42 - cde@donesesglesia.cat - www.donesesglesia.cat

Amb el
suport de:

Generalitat de Catalunya
Direcció General d'Afers Religiosos

Generalitat de Catalunya
Institut Català de la Dona

Ajuntament
de Barcelona

On podeu comprar
PARAULES I FETS DE DONES

Libreria Claret · L·lúria, 5 (Barcelona)

“La luz de aquel rayito de sol”

Aportacions teològiques des de la perspectiva feminista¹

Us presento cinc dones molt diferents que cerquen una visió, un llenguatge d'esperança, de somnis i poesia amb poder de guarició.

Són **Mercy Amba Oduyoye²**, que intenta descriure el marc en el qual fan teologia les feministes d'Àfrica; **Chung Hyun Kyung³**, que es pregunta sobre quins són els peculiars reptes teològics de la dona asiàtica; **Ana Maria Tepedino⁴**, que s'aboca a la Sagrada Escripura, en què la promesa d'una sol·licitud creativa, compassiva i alliberadora és oferta per Déu a tot el món, incloses les dones en tota la seva historicitat i diferència; **Elisabeth A. Johnson⁵**, que es pregunta quina és la manera adequada de parlar de Déu davant de la recuperació de la dignitat i la igualtat humanes de la dona, a la llum de la realitat de les dones; i **Marcella Maria Althaus-Reid⁶**, la teologia indecent de la qual és una teologia política sexual concebuda com a continuació crítica de la teoria d'alliberament feminista mitjançant un enfocament multidisciplinari i que poua de la teoria sexual, de la crítica postcolonial, d'estudis i teologies de l'homosexualitat, d'estudis marxistes, de la filosofia continental i de la teologia sistemàtica.

“Estigueu sempre a punt per a donar una resposta a tothom qui us demani raó de la vostra esperança. Però feu-ho suaument i amb respecte, mantenint la rectitud de consciència” (1Pe 3,15-16). Esperança arromangada i acostar-nos més a aquesta Divinitat que ens va revelar Jesús i continua present pel seu Esperit, sabent que “l'Església vol superar tota distinció de raça, sexe i nivell social (cf. Ga 3,28; Col 3,11), sabent que tots són u en Crist, que és tot en tots”⁷.

Què aporten a la tasca teològica?

1. Jesús, mare compassiva i sensible

La imatge de la dona al Tercer Món és la d'un ésser amb un fill a la panxa, un nen a coll, un altre donant-li la mà, un altre agafat a les faldilles... És una imatge de vida abundant perquè tots puguin «tenir vida», como ens va venir a mostrar Aquell que és «el camí, la veritat i la vida» (Jn 14,6). La gent que no coneix el sentit del sacrifici gaudeix dels èxits aconseguits mitjançant el sacrifici d'altres, però la gent que ho entén en pot sentir el dolor. La redempció no ha vingut gràcies als que no es preocupen i se senten confortables, sinó solament gràcies a Aquell que ha compartit el sofriment de tota la humanitat⁸. És la imatge de Jesús com a mare compassiva i sensible. Es trenquen així els patrons paternalistes, autoritaris i jeràrquics de la nostra vida. Els éssers humans es converteixen en Crist els uns per als altres, quan toquen les ferides dels altres i les guareixen en compartir el menjar,

la feina i l'esperança. Si les coses són així, la dona té dret a compartir els rols de responsabilitat necessaris per a la vida en la comunitat per la qual se sacrifica sense fer càlculs.

Però això té un costat fosc: la possibilitat que les dones mai no desenvolupin un nucli personal i subjectiu a partir del qual sorgeixi l'entrega. L'interès pel genuí ésser personal de les dones com a subjectes humans necessita que la metàfora del do sigui contextualitzada en l'ampli horitzó de la llibertat: l'autèntica naturalesa d'un do és que no es deu. Reconèixer la llibertat dinàmica de l'Esperit en totes les seves obres i alhora definir com a do l'Esperit significa parlar de Déu com a misteri d'autodonació, que adorna amb liberalitat tota la creació, no des de la necessitat o el determinisme, sinó lliurement, d'acord amb el seu propi disseny (Jn 3, 8).

2. Déu com a divinitat masculinament construïda

El fet que s'atribueixi a Déu el gènere masculí no el converteix en un mascle, ni fa déus els mascles. Les particularitats històriques de la persona de Jesús, inclòs el seu sexe, característiques racials, herència lingüística, classe social, etc., no signifiquen que Déu s'hagi encarnat més apropiadament en aquestes realitats que en unes altres. Aquest punt ha estat manipulat respecte a la identitat sexual, desembocant en el prevalent punt de vista que allò masculí representa Crist millor que allò femení⁹. La seva humanitat transcendeix la sexualitat i, per tant, allibera la dona. Jesús en la seva encarnació es converteix en el representant d'una nova humanitat, no solament d'homes que són la meitat de la humanitat, sinó també de

les dones. El subratllat de la masculinitat de Jesús es paganisme¹⁰.

Podem interpretar la praxi de Jesús, en la qual imperava la igualtat entre home i dona. Amb Jesús, la dona es redescobreix cara a cara com a companya de l'home, quant a la seva dignitat de ser, al seu actuar amb ell en peu d'igualtat, a imatge de Déu. Jesús incorpora la dona a la seva missió d'una manera radicalment nova. Construeix el Regne en la història des de la perifèria. Això dóna força i energia per lluitar amb la finalitat de modificar el present i serveix de molla propulsora per crear un futur nou.

Conclusió

A la pel·lícula *El color púrpura*, dirigida per Steven Spielberg el 1985, hi trobem una frase que el marit adreça a la seva muller, degradada durant anys: "Ets negra, ets lletja, ets pobra, ets dona, no ets res". Moltes dones continuen sentint aquesta mateixa frase, com un mantra: no ets res... I pot paralytizar tant que no s'arriba a denunciar un maltractament i ja són sis les dones assassinades aquest any.

Quan una dona agafa consciència d'ella mateixa, és quan elegeix

que vol ser dona. Camuflat amb altres idees, trobem:

Quiso Dios con su poder fundir cuatro rayitos de sol y hacer con ellos una mujer (...)
*Quiero yo, volver a ser, la luz de aquel rayito de sol hecho mujer por voluntad de Dios*¹¹.

Les dones destaquen la importància de la comunitat en la seva teologia perquè només en comunitat la humanitat pot reflectir Déu i portar a plenitud la imatge de Déu segons la qual vam ser creats per relacionar-nos els uns amb els altres. Això

les fa sortir del seu individualisme i anima a honrar la responsabilitat i drets com a part de la comunitat. En formar comunitats de reflexió, en comprendre's unides en la resistència a l'opressió i en la praxi de l'alliberament de tot el que aprecien, les dones es van fent conscients que no són no-persones o mig-persones o persones deficientes, sinó subjectes genuïns de la història.

La teologia no pot restar en mans d'algunes elits intel·lectuals que tenen preparació acadèmica en teologia tradicional. Com que tota experiència conscient ja és una experiència interpretada¹², l'experiència del diví de la dona té la seva pròpia interpretació teològica i actua en la vida quotidiana de la gent, és una teologia democràtica. I el saber, en compartir-se, va creixent ja que ajuda a prendre consciència que alguna cosa nova neix, hi ha desig de cerca de la veritat, lluny d'abstraccions violentes¹³.

Camí que continua obert i enriquit en tants grups de dones, com aquest Col·lectiu de Dones en l'Església al qual agraeixo aquesta possibilitat de compartir les meves recerques teològiques.

Mª Belén Brezmes Alonso
Teòloga d'ATE i ESWTR

¹ Moltes de les idees exposades en aquests punts han estat agafades i entrellaçades d'aquestes fonts: Marcella María ALTHAUS-REID, *La teologia indecente. Perversiones teológicas en sexo, género y política*, Barcelona, Bellaterra, 2005; Chung HYUN KYUNG, *Introducción a la teología femenina asiática. Lucha por ser el Sol una vez más*, Estella, Verbo Divino, 2004; Roseno GIBELLINI (ed.), *Itinerarios de la teología africana*, Estella, Verbo Divino, 2001; Elizabeth A. JOHNSON, *La que es: el misterio de Dios en el discurso teológico feminista*, Barcelona, Herder, 2002; Ana María TEPEDINO, *Las discípulas de Jesús*, Madrid, Narcea, 1994.

² És una teòloga metodista, directora de l'Institute of African Women in Religion and Culture, al Trinity Theological Seminary de Ghana.

³ És teòloga de l'Església presbiteriana de Corea i professora adjunta de teologia ecumènica a l'Union Theological Seminary de Nova York.

⁴ És doctora en teologia sistematicopastoral per la Pontifícia Universitat Catòlica de Rio de Janeiro.

⁵ És professora de teologia a la Fordham University, una institució dels jesuïtes a Nova York. És membre de la congregació de les germanes de Sant Josep de Brentwood.

⁶ Professora de teologia contextual i docent senior de teologia sistemàtica i ètica cristiana al New College, Universitat d'Edimburg. Es considerava teòloga llatinoamericana a la diàspora de tradició quàquera.

⁷ BENET XVI, *Exhortació Apostòlica Postsinodal Ecclesia In Medio Oriente*, 10 http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/es/apost_exhortations/documents/hf_ben-xvi_exh_20120914_ecclesia-in-medio-oriente.html

⁸ Lee Oo CHUNG, "One Woman's Confession of Faith", a *New Eyes for Reading: Biblical and Theological Reflections by Women from the Third World*, John POBEE and Barbel VON WARTENBERG-POTTER (ed.), 1987, p. 20.

⁹ Rosemary Radford RUETHER, "Feminist Theology and Spirituality", a *Christian Feminism: Visions of a New Humanity*, Judith L. WEIDMAN (ed.), 1984, p. 21 "Teològicament és impossible defensar aquest punt de vista sense rebutjar

la universalitat de l'encarnació i fer-ne una doctrina exclusiva que només redimeix els qui s'assemblen a Jesús en aquestes particularitats històriques. Però el significat de l'encarnació radica en la capacitat d'aquesta persona de representar-nos a tots, de ser paradigma de la naturalesa humana i de la condició humana genèricament".

¹⁰ Monica MELANCHTON, "Christology and Women", a *Consultation on Asia Women's Theology-1987*.

¹¹ Juan Antonio ÀLVAREZ CANTOS, *Suspiros de España*.

¹² Hans-Georg GADAMER, *Verdad y método I*, Salamanca, Sígueme, 2012, "Tota comprensió és un comprendre's, descobrir la interioritat oculta que la comprensió permet realitzar, de manera que finalment s'arriba a conèixer també allò ocult".

¹³ Cf. Hugo RAHNER, *Mitos griegos en interpretación cristiana*, Barcelona, Herder, 2003. L'autor ens relata que la seva obra és fruit de la sinergia calidoscòpica de múltiples pensadors immersos en un productiu discurs intel·lectual dins el Cercle d'Eranos al qual assistia.

Minerals de sang

Els minerals de sang són minerals situats en zones pobres del planeta que, en el procés d'extracció i inicial comercialització, alimenten conflictes armats. La pel·lícula protagonitzada per Leonardo di Caprio *Diamants de sang* o el reportatge *Sang al mòbil*, de Franck Poulsen, presenten i analitzen aquest problema. La societat civil i les ONG s'estan mobilitzant per evitar que els usuaris de joies o d'aparells electrònics estiguem involuntàriament alimentant guerres lluny de casa nostra.

El problema és especialment complex perquè la cadena de subministrament que enllaça les zones mineres en conflicte i els productes finals que consumim és especialment llarga i complexa. Per això és difícil d'encertar amb les accions que emprenguem per resoldre'l: cada zona, cada mineral i cada cadena de subministrament específica són un món. Per exemple, un tipus d'acció que acaba fent més mal que bé és iniciar ràpidament una campanya contra una empresa electrònica que acaba de descobrir que usa minerals de sang en els seus productes: campanyes d'aquest tipus provocaran molt probablement que l'empresa, volent evitar el boicot, deixi de proveir-se de minerals de la zona maleïda. Però aleshores en aquella zona, els miners artesanals perdran la possibilitat de guanyar-se la vida (ni que sigui havent de pagar una part dels guanys a un grup armat) i tindran molts incentius per passar a formar part d'aquell grup armat. Volent arreglar el problema, l'hem fet pitjor. I és que la situació de conflicte en aquestes zones demana molts tipus d'intervenció: negociacions polítiques, acció militar legítima per protegir la població... i també evitar el finançament dels grups armats amb minerals de sang.

Insistim: l'acció via minerals de sang no passa per deixar de comprar-ne a la zona, sinó per intentar que aquells miners artesanals es quedin el màxim de valor del mineral i que els grups armats se'n quedin el mínim. I per això, els instruments adequats (al marge de l'acció militar i política) són:

- Els esforços per organitzar els miners a peu de mina, de manera que tinguin més poder per evitar el xantatge de grups armats: per exemple, organitzant noves rutes de comercialització o nous compradors.
- La certificació regional de minerals provinents d'aquestes zones: per exemple, a la zona del Grans Llacs s'està elaborant un sistema de certificació que cobreixi els minerals provinents de RD Congo, Uganda, Ruanda i Burundi.
- La diligència deguda, és a dir, el procés pel qual una empresa implicada en una cadena de subministrament garanteix que no compra minerals de sang.

En alguns països la legislació està promovent que les empreses que hi operen realitzin aquesta diligència deguda. El precedent són els Estats Units: l'article 1502 de la

lleï Dodd-Frank obliga totes les empreses registrades a la comissió nacional de borsa (Security and Exchange Commission) a verificar si els components que utilitzen contenen minerals provinents de la zona de la RD Congo. Si els contenen, aleshores estan obligats a realitzar la diligència deguda. La Unió Europea està discutint una llei semblant, per a totes les empreses que operen al seu territori. Els termes del debat europeu són:

- Quants minerals ha de cobrir la llei? Probablement seran els més conflictius (coltan, estany, tungstè i or).
- Quines zones geogràfiques seran objecte de verificació: només l'est de la RD Congo o qualsevol zona de conflicte?
- Serà una llei obligatòria o una regulació optativa?

De moment, sembla que la llei Dodd-Frank no ha ocasionat que les empreses que hi estan subjectes deixin d'aprovisionar-se de minerals provinents de la zona de la RD Congo. I també sembla que els costos que suposa el procés de diligència deguda són molt baixos: de manera que no es pot acusar la llei d'estar perjudicant la competitivitat de la indústria als EUA.

A Europa, mentrestant, dues iniciatives empresarials són destacables. En primer lloc, l'holandesa Philips s'ha avançat a la legislació i ja està implementant la diligència deguda amb el coltan provinent de la RD Congo. Els seus esforços inclouen el suport a ONG i administracions de la zona de conflicte per garantir que els artesans miners pacífics poden comercialitzar els seus minerals. En segon lloc, l'empresa social Fairphone, també holandesa, es dedica a fabricar telèfons mòbils que estiguin al màxim possible lliures de components vinculats amb pràctiques conflictives o socialment irresponsables: entre ells, el coltan. Aquesta empresa intenta canviar les normes del sector dels telèfons tot essent punta de llança i donant un exemple que finalment –via pressió dels consumidors socialment responsables– sigui imitat per les altres empreses del sector.

Josep F. Mària
Jesuíta i professor d'ESADE

Comunicat de les filles, el fill i la mare de Berta Cáceres

Davant del llit de la Bertha, la nostra mare, la nostra filla, la nostra guia. Les seves filles Olivia, Bertha i Laura, el seu fill Salvador, la seva mare Austra Bertha, acompanyats pels nostres familiars i amigues i amics, volem fer públics els nostres pensaments en aquest moment de profunda consternació.

La Bertha és el més gran dels nostres estímuls, per això tenim la necessitat de fer sentir la veritat sobre la seva vida i la seva lluita. Primerament volem agrair tota la solidaritat nacional i internacional que ens acompanya. Agraïm el suport del poble Lenca, el seu poble, a qui va dedicar els seus esforços més grans. El del poble garífuna, amb el qual s'agermanaren en les lluites i les utopies. El de totes les organitzacions i moviments socials d'Hondures, Amèrica Llatina i del món que s'han fet seu el nostre dolor. Agraïm totes les mostres immenses d'afecte i condolença que el poble hondureny ha manifestat, que mostren que la seva lluita és la lluita digna dels pobles i la que el món necessita.

No es pot distorsionar la veritat sobre el crim que ha posat fi a la seva vida. Sabem amb tota certesa que els motius del seu vil assassinat han estat la seva resistència i lluita contra l'explotació dels béns comuns de la naturalesa i en defensa del poble Lenca. El seu assassinat és un intent de posar fi a la lluita del poble Lenca contra tota forma d'explotació i espoli. Un intent d'impedir la construcció d'un món nou.

Les circumstàncies de la seva mort s'esdevenen enmig de la lluita contra la instal·lació del projecte hidroelèctric Agua Zarca al

La seva lluita no era solament pel medi ambient sinó pel canvi de sistema, contra el capitalisme, el racisme i el patriarcat

riu Gualcarque per part del poble Lenca. Demanem que s'esclareixin les responsabilitats de l'empresa DESA, que desenvolupa el projecte. Responsabilitzem l'empresa DESA i també els organismes financers internacionals que emparen el projecte, el banc holandès FMO, Finn Fund, BCIE, Ficohsa, i les empreses compromeses CASTOR, Grupo empresarial ATALA, de la persecució, la criminalització, l'estigmatització, les amenaces constants de mort contra la seva persona i la nostra i el COPINH*.

Responsabilitzem l'Estat hondureny d'haver obstaculitzat en gran mesura la protecció de la Bertha, i haver-ne propiciat la persecució, criminalització i assassinat. En haver optat per protegir els interessos de l'empresa per damunt

de les decisions i mandats de les comunitats, ¿com pot ser que les institucions de la policia, l'exèrcit, el ministeri de seguretat que protegeixen els interessos i les instal·lacions de l'empresa DESA, siguin suposadament els mateixos que pretenien garantir la protecció i seguretat de la Bertha?, ¿com pot ser que la policia, l'exèrcit i l'Estat hondureny que havien de protegir la seva integritat, siguin els mateixos que la van amenaçar de mort, assetjar i perseguir?

Els responsables del seu assassinat són els grups empresarials en conxorxa amb el govern nacional, els governs municipals i les institucions repressores de l'Estat, que són rere els projectes extractius que es desenvolupen a la regió. Els finançadors d'aquests projectes extractivistes de mort també són responsables de la mort de la Bertha i de la de tantes persones que lluiten contra l'explotació dels territoris, ja que amb els seus diners fan possible la imposició dels interessos econòmics per sobre dels drets ancestrals dels pobles.

No permetrem que la seva imatge es converteixi en un logo buit, a la nostra Bertha se la reivindica en la lluita permanent i enèrgica

per la defensa de la vida, els territoris i contra aquest sistema d'explotació i saqueig.

Exigim que es creï una comissió internacional imparcial per a la investigació d'aquest crim, entre la Comissió Interamericana de Drets Humans, organismes internacionals de Drets Humans i els estaments governamentals pertinents, davant la demostrada falta d'objectivitat en les investigacions que s'han iniciat al país.

Volem que es respecti la integritat de la seva figura de resistent. Ella és una eterna lluitadora contra el racisme, el patriarcat i el sistema capitalista opressor i assassí. La seva lluita està marcada per un fort antiimperialisme, corroborat constantment en les seves pràctiques internacionals i pel seu rebuig total al cop d'Estat que comptà amb el finançament i el suport dels Estats Units, que va ser l'inici de l'entrega del territori nacional a les empreses transnacionals en detriment dels drets del poble Lenca i de la població hondurenya.

A la nostra Bertha se la reivindica en la lluita permanent i enèrgica per la defensa de la vida, els territoris i contra aquest sistema d'explotació i saqueig

Exigim de manera immediata i definitiva que es cancel·li la concessió de DESA sobre el riu Gualcarque i que corri lliure el riu Gualcarque. Si el govern realment vol fer justícia exigim que es cancel·lin totes les concessions mineres, de preses, de boscos i de tots aquells

projectes que atempten contra la sobirania nacional.

Demanem el respecte i garanties a la integritat física, jurídica i emocional de la nostra família, de les comunitats, en especial de Río Blanco i de totes les persones organitzades dins el COPINH.

La seva lluita no era solament pel medi ambient sinó pel canvi de sistema, contra el capitalisme, el racisme i el patriarcat.

No solament han assassinat la nostra mare, han assassinat la mare de tot un poble. Fem una crida perquè s'intensifiqui la mobilització, la denúncia i les mostres de solidaritat per exigir una verdadera justícia.

"Despertem-nos, despertem-nos, Humanitat! S'ha acabat el temps. Les nostres consciències seran sotragades pel fet d'estar solament contemplant l'autodestrucció, basada en la depredació capitalista, racista i patriarcal."

La Bertha viu!

La Esperanza, Intibucá,
5 de març del 2016

*COPINH: Consejo Cívico de Organizaciones Populares e Indígenas de Honduras.

Iglesia viva, núm 265, abril 2016

Maria Magdalena: una església sense misogínia és possible. La història i la força simbòlica de Maria Magdalena. El paper de les dones a l'origen del cristianisme... Aquest número de la revista dedica gairebé una vuitantena de pàgines a aquesta temàtica.

Ni companya sexual de Jesús, ni prostituta penitent..., ¿qui va ser aquesta dona que va arribar a ser una figura destacada en els escrits de l'incipient cristianisme, fins i tot més que Maria, la mare de Jesús?

El referent de Maria Magdalena, la seva figura varia en funció de l'estructura social i eclesial del moment, del rol assignat a la dona.

Quines han estat aquestes variacions i el seu significat és l'aportació dels articles de Teresa Forcades i Vila, Katherine Ludwig Jansen i Neus Forcano i Aparicio, i també de l'entrevista a Carmen Bernabé. En la lectura de les seves investigacions descobrirem una nova forma de conèixer la història de l'Església a partir de nous escrits, de nous textos neotestamentaris canònics i apòcrifs on es debat el lideratge femení i la seva oposició tenint com a referent la figura de Maria Magdalena, l'apòstol dels apòstols. *Vés a trobar els meus germans i digues-los: "Pujo al meu Pare, que és el vostre Pare, al meu Déu, que és el vostre Déu."* (Jn 20,17)

Espiritualitat, religions, ciència

// Espiritualitat, religions, ciència” va ser el tema de reflexió de la Jornada d’Aprofundiment Teològic Feminista del nostre Col·lectiu de Dones en l’Església per la Paritat, celebrada el 28 de novembre de 2015.

Aquest tema, tan ampli, el vàrem tractar a partir de les reflexions presentades per tres ponents: Laia de Ahumada va presentar “Espirital sense religió”; Montserrat Escibano va tractar de la “Neuroteologia: un coneixement polític transformador”; i Montserrat Castellà ens parlà de “La visió holística de la realitat: convergència entre la ciència i la mística”. Cadascuna va fer un petit qüestionari per tal de centrar el debat i el treball dels grups que es van formar després de la taula rodona.

En exposar les reflexions fruit del treball dels grups, seguirem la mateixa dinàmica de la Jornada: les qüestions que es plantejaren i les respostes que s’hi van donar des dels grups.

Les qüestions concretes que es van plantejar van ser:

A.- *Espirital sense religió* – Laia de Ahumada: És possible una espiritualitat sense religió? El marc religiós és l’únic on l’espiritualitat es pot desplegar? Existeix una espiritualitat desvinculada de la religió?

B.- *Neuroteologia: un coneixement polític transformador* – Montserrat Escibano: On es fonamenten les nostres experiències espirituals? Què fa que siguem éssers humans? Tenim un cervell masculí/femení?

C.- *La visió holística de la realitat: convergència entre la ciència i la mística* – Montserrat Castellà: Quines oportunitats ens aporta un temps de crisi? Què poden aportar les espiritualitats i les religions a la societat contemporània? Com poden les dones des de l’ecofeminisme, incidir positivament en la societat?

Grup 1

Tema A: *Espirital sense religió*

1.- Sí perquè ja fa anys que creiem més en una fe que en una religió, que és construcció humana.

2.- L’únic no, perquè l’espiritualitat és lliure i creativa i la religió encasella i ha tallat les ales. Hauríem d’afavorir l’espiritualitat i hauria de ser un marc adient.

3.- Sí. La natura, l’art, la música..., generen espiritualitats profundes. Són experiències que no es poden explicar.

Tema B: *Neuroteologia, un coneixement polític transformador*

1.- En la trobada amb persones, en la natura, en el silenci, en l’art, en la música, en la fe. No acabem de saber què vol dir “fonamenta” en aquesta pregunta. Creiem que es fonamenta en la part emotiva del cervell, que té l’expressió instantània a tot el cos.

2.- Ens ha agradat molt el que ella ha dit: “La capacitat de guardar i organitzar les nostres experiències és el que ens fa éssers humans”. Ho subscriuim. La capacitat de visió global, la capacitat de comunicació i relació, la capacitat d’abstracció i d’aprenentatge.

3.- No. Ens l’han fet construir diferent i per aquesta cultura de molts anys hi ha diferència, que cada cop es va diluint més. Totes les persones som diferents i, per tant, també els nostres cervells.

Tema C: *La visió holística de la realitat: convergència entre la ciència i la mística*

1.- La crisi fa créixer perquè has d’inventar, crear, si no vols morir. Et fa pensar més en l’altre, obrir-te. En el moment

de crisi les idees establertes trontollen i es pot cercar altres camins. Ens aporta obertura i, per tant, més acció col·lectiva, solidaritat.

2.- De l’espiritualitat, la saviesa i els valors. Les religions, si no són fonamentalistes, poden aportar valors comunitaris: solidaritat, germanor, i fer d’organització, si no s’encarcaren, sabem adaptar-nos a les noves realitats.

3.- Les dones tenim més facilitat per tenir aquesta visió més global, però alhora si la dona és dura, ho és més que l’home. No obstant va a persones. Des de l’ecofeminisme, ja estem a la meitat del camí, d’aquesta visió global. Cal que trenquem esquemes, perdem la por i actuem. En la dimensió grupal, implicant-hi els homes i des del respecte. Fent, malgrat que no s’entengui.

Grup 2

Tema A: *Espirital sense religió*

Sí que és possible.

Tot i que ha estat segrestat i manipulat.

La gent que cerca l’espiritualitat però motivada per un què.

Viure i reflexionar la crida pensant en el transcendent.

Empatia especial i cor obert a tothom.

La part de Déu que hi ha en mi, parla a la part de Déu que hi ha en tu.

Quan trobes una persona que et mira obrim el cor, no cos a cos, sinó “cor a cor”, esperit a esperit.

Nosaltres som tots.

Quan tenia gana em vas donar menjar, quan tenia set em vas donar beure, quan estava sol em vas acollir.

Religió, l’entenem com a relligar.

Espiritualitat és una manera d’entendre la vida.

Reconeixem l’altre amb la compassió. El problema i /o dignitat de l’altre és “nostre”.

Pautas distintas de llevar o conducir un pensamiento.

Estimar.

Verbalitzar amb un silenci l’amor a l’altre, amb la paraula, dels ulls i l’escolta de l’ànima.

Paraula: AMOR.

El marc religiós pot ofegar l’espiritualitat.

Els dogmes poden ofegar l’inici d’aquesta espiritualitat.

L’experiència et fa florir vers els altres.

Tema B: *Neuroteologia, un coneixement polític transformador*

En quin moment la persona és conscient: qüestió antropològica. L’home primitiu va intuir que hi ha quelcom que ordena l’univers. Recordar els morts donant-los importància amb cerimònies i expressant inquietud davant la vida i la mort. En cultures actuals de pobles no

relacionats amb el món suposadament civilitzat tenen culte a la mort i a un transcendent.

El respecte a la persona forma part d'aquells sectors que no passen per l'espiritualitat ni per la religió, però és bàsic per a la bona convivència.

Amb l'espiritualitat consolidada es pot reaccionar més positivament davant d'un problema greu.

Tema C: La visió holística de la realitat: convergència entre la ciència i la mística

L'espiritualitat és la utopia del que la ciència no pot explicar. Però la ciència necessita aquesta utopia.

Els descobriments ens porten a l'ètica i la moral que intenten normalitzar-ho.

On no pot arribar l'explicació de la ciència comença l'explicació amb l'espiritualitat.

Davant d'una patacada transformar l'odi amb l'amor, des d'un dolor, mitjançant el que és transcendent o una realitat superior el que no és humana.

Agraïm a les ponents les seves aportacions: la nostra conclusió és que hi ha quelcom que s'ha trencat i ens porta a unes noves formes d'espiritualitat i compromís, desig de llibertat i d'assolir la capacitat de no caure en un fonamentalisme.

Grup 3

Tema A: *Espirituals sense religió*

Si que és possible, però per a nosaltres que hem tingut una formació religiosa seria molt difícil, encara que hem deixat de banda moltes coses.

Hi hauria una pregunta anterior: Què és ser espiritual? Un estat de consciència, que fa que el món te'l miris amb un respecte, una manera de viure, de ser, hem de ser persones humanes.

Ens quedem amb l'espiritualitat.

Estem en un canvi axial molt fort.

Amb l'espiritualitat ens sentim més

lliures, però hi ha d'haver components que ens omplin, per exemple, la natura, una posta de sol, música, etc.

Arrelament, veure l'entorn on es viu, fer reflexionar amb el que es viu cada dia, una reflexió sobre un mateix.

Compromís per un món més just.

Tema B: *Neuroteologia, un coneixement polític transformador. On es fonamenten les nostres experiències espirituals?*

Es pensen que en el cervell i es fonamenten en el que hem après. Físicament també en les mans, el cor, en tot el cos; en la interrelació entre les persones, en la relació amb els elements naturals. On es fonamenten és intranscendent, si és per transmissió cultural o bé en els sentiments. Estimar i estimar l'entorn, en els sentiments.

Tenim una part del cervell masculí i una altra de femení.

La segona part ens ha agradat molt, però ens ha quedat curta, ens caldria aprofundir-hi.

Tema C: La visió holística de la realitat: convergència entre la ciència i la mística

Replantejar-se, anar quedant a la frontera, anar fent equilibris.

El testimoniatge. Donar un sentit a la vida, relativitzar el materialisme amb què vivim.

De moltes maneres: afavorir l'estalvi, valorar la natura, sentit d'observació.

Grup 4

Tema A: *Espirituals sense religió*

Religió no, però meditació si. Hem emparat "fora de la religió no hi ha salvació". I hi ha un retorn a una "religió primitiva".

La religió té una càrrega negativa. L'espiritualitat està lliure de connotacions.

Necessitem un procés constituent dins les parròquies, dins l'Església. Important de tornar a donar vida a l'Eucaristia.

Gestos que trenquin les lleis de la religió i obrin portes a l'espiritualitat.

Les connotacions negatives de la religió també depenen del context sociològic, històric en el que s'ha viscut (nacionalcatolicisme). Aquestes no són tan marcades en altres àrees europees.

Tema B: *Neuroteologia, un coneixement polític transformador*

On repercuteixen les emocions? Ens han ensenyat que repercuteixen en el cor. Dir que estan en el cervell és una descoberta.

Tenim el cervell masculí i femení. Dóna l'un o l'altre.

Per què hi ha tantes diferències de comportament (cervell) entre les persones?

Tema C: La visió holística de la realitat: convergència entre la ciència i la mística

Els temps de crisi són / poden ser positius. Qüestionen moltes coses. S'han de mirar les parts positives, les ocasions de descobrir camins nous.

Valorar les moltes atencions que necessiten les cries humanes.

L'espiritualitat i les religions poden aportar més tolerància i obertura.

Grup 5

Tema A: *Espirituals sense religió*

Rotundament no és l'únic marc.

Posar en pràctica l'Evangeli ja és espiritualitat.

Tots els marcs religiosos són vàlids per viure l'espiritualitat.

Jesús no volia crear una religió. Una espiritualitat sense marc religiós pot esdevenir una religió per continuïtat i tradició.

La natura és en si mateixa per alguns font d'espiritualitat.

Espiritualitat que es fixa en referents personals. Per contra el marc religiós pot ser una dificultat per a viure una espiritualitat personalitzada.

Tema B: *Neuroteologia, un coneixement polític transformador.*

En la recepció i pràctica de la Bona Nova de Jesús.

Bevent de l'Evangeli, descobrim la pròpia dignitat. L'inici del sagrament de la primera comunió.

En les experiències vitals, enamorament, tenir fills, cada un són moments d'intensitat espiritual.

L'acostament al budisme.

En una opció personal i lliure de seguir un camí. Fer un camí d'alliberament.

No hi ha una única forma d'acostament al transcendent.

Tema C: La visió holística de la realitat: convergència entre la ciència i la mística

Tot projecte polític i de govern ha d'estar animat per l'espiritualitat.

L'experiència mística és necessària per a transformar la societat. La centralitat de la persona valorada per totes les religions és l'espiritualitat necessària per transformar la nostra societat.

El reconeixement de les dones com a iguals serà el motor real de l'autenticitat dels canvis profunds.

Mariona Saurí Pujol

De Sor Juana Inés de la Cruz a Raimon Panikkar

Impressiona llegir les declaracions firmades en vigílies de la seva mort per aquestes dues llumeneres fulgurants del cristianisme. Declaracions separades per tres segles, per un continent i per condicions molt diferents, però amb un fons comú que les agermana.

Poc abans de la data de la seva mort, el 1695, la monja mexicana declara:

«Aquí arriba se ha de anotar el día de mi muerte, mes y año. Suplico por amor de Dios y de su Purísima Madre, a mis amadas hermanas las religiosas que son y en lo de adelante fueren, me encomienden a Dios, que he sido y soy la peor que ha habido. A todas pido perdón por amor de Dios y de su Madre. Yo, la peor del mundo. Juana Inés de la Cruz.»

El 15 de febrer del 2008, Raimon Panikkar declara:

«Em sento membre viu i sacerdot de l'Església, i vull mantenir-hi la comunió fins al final.

Desfaig tots els lligams que tinc com a resultat del matrimoni concret, sempre tenint presents els principis de misericòrdia i de la caritat cristiana.»

Aquestes declaracions m'han impressionat, cada una per ella mateixa i pel fons tan semblant del qual procedeixen.

Dos esperits independents, lúcids, lluitadors, dedicats a la recerca del coneixement, a la construcció del saber en diferents àmbits de les ciències humanes, socials i científiques. Dues persones que durant la seva vida van tenir posicions crítiques amb la institució i van assumir idees i projectes heterodoxos. Què els porta a desdir-se de la seva vida gairebé al final? Què els porta a *entregar-se* a una autoritat que abans havien qüestionat? Què hi ha en aquesta església amb la qual tot dos volen la **comunió**, que els obliga a esborrar pàgines

de la seva vida per les quals abans ho havien donat tot?

En el cas de Sor Juana s'han proposat diverses respostes, una de les més encertades és la recerca feta per Octavio Paz a la seva obra *Sor Juana Inés de la Cruz o las trampas de la fe* i la de la pel·lícula inspirada en aquest text, *Yo, la peor de todas*, de María Luisa Bemberg, que recomano que la vegi tothom mínimament interessat a indagar sobre aquesta dona que inaugura el feminisme a l'Amèrica Llatina. Sembla clar que el temor a ser jutjada per la inquisició va ser una de les influències en la seva incomprendible decisió, com també la debilitat que l'epidèmia de còlera li provoca a ella i al seu entorn.

En el cas de Panikkar, la seva biografia, editada fa poc en castellà (i en català), magníficament escrita per Maciej Bielawski¹, intenta algunes pistes, encara que, si hem de ser francs, en aquest sentit, planteja més interrogants que respostes. I és a aquest llibre que em vull referir ara. Es tracta d'un mitjà molt encertat per a atansar-nos a la vida d'un home extraordinari, cristià del segle XXI, desbrossador de camins nous i inèdits.

En general a Panikkar se l'ha "encasellat" en el món del diàleg interreligiós i esmentar-lo és connotar el seu caràcter de cristià hindú, això és així indubtablement. Però amb ell, amb la seva teologia i sobretot amb la seva espiritualitat ens trobem amb moltíssim més, que és el que precisament aquesta biografia transparenta.

L'autor es proposa evocar el *mite Panikkar* per aconseguir desglossar-lo i arribar al cor de cada època, de cada moment, de cada situació; en aquest camí aconsegueix una profunda empatia i comunió amb el seu biografat. Ens mostra un itinerant del saber i de l'experiència espiritual que des de molt jove troba i predica la unitat entre la vivència religiosa i un compromís amb el coneixement profund del món i de la realitat. En alguns moments i camins proper a Theillard de Chardin. S'anticipa a la sensibilitat ecològica que ens ensenya a vivenciar la Terra com una autèntica mare. Ens mostra un Panikkar profundament holístic obstinat a descobrir, vivenciar i mostrar la unitat profunda del TOT, com ell mateix ho planteja:

El monjo, llavors, seria la persona

que cerca, primerament, la unitat amb ell mateix i, a continuació, la unitat que culmina amb l'univers enter. (De, *Benaurada senzillesa*).

Recorrent camins molt variats aquest esperit inquiet va trobant les pròpies empremtes: passa per l'Opus Dei, se submergeix en l'hinduisme, recull experiències intel·lectuals i cristianes d'Europa i de l'Amèrica del Nord..., aconsegueix una síntesi inigualable que presideix i orienta la seva vida. Amb ell recorrem una nova cara de la tradició i la teologia cristianes. A través d'aquest text ens assabentem que una frase tan popular i repetida com **el cristià del segle XXI serà místic o no serà...** és seva i no de Rahner, que la va popularitzar.

En els anys de maduresa ens regala aquesta preciosa elaboració *La plenitud de l'home*², en la qual l'experiència cristofànica surt de la presó a què la teologia dogmàtica l'ha tancada i s'universalitza i es fa còsmica. A les seves obres més connotades aquest home-espiritual ens descobreix una nova cara de la Divinitat, una cara no renyida amb la sensibilitat i el saber de l'home i la dona del segle XXI.

La biografia de què parlem i aquestes línies que escric, només són una invitació a abeurar-nos de les fonts panikkarianes, és

allà on podem enriquir-nos amb aquest camí original. Recomanem especialment: *L'experiència mística, Benaurada senzillesa, Iniciació als Veda...*, vies senzilles d'introduir-nos en aquest bosc lluminós.

I al final les preguntes: Què sosté una església en la qual per mantenir la comunió cal desdir-se d'una vida caminada pausadament i a consciència? Què passa perquè els grans i les grans, Teresa d'Àvila o Teilhard, hagin d'exclamar a les darreres hores, *moro a la fi fill o filla de l'església*? Per què sempre la insistència eclesial a ser l'únic camí i en unes ortodòxies i

rigideses que no tenen res a veure amb la crida i la invitació amorosa del mestre de Galilea? Per què l'obsessió de marcar amb foc en els esperits una sensació permanent de *deute*, de *culpa*, com si ens mantinguéssim als inicis de la llei mosaica i no haguéssim travessat les sendes de l'amor proposat per Jesús i per altres profetes com Isaïes?

Tant de bo pensar sobre la vida d'aquests grans homes i dones: Teresa d'Àvila en el seu cinquè centenari, Panikkar en la seva biografia publicada no fa gaire, Teilhard o sor Juana sempre vigents..., ens ajudi a enfortir les nostres pròpies sendes. Tant de bo el papa Francesc aconsegueixi fer triomfar el seu anhel de misericòrdia i aquesta misericòrdia doblegui les estructures eclesials fèrries i inhumanes que moltes vegades regeixen a la *casa de Pere*.

Carmiña Navia Velasco

(Colòmbia)

Professora, assagista, poeta

Publicat a *carminanaviavelasco*.

blogspot.com

1 Maciej BIELAWSKI. *Panikkar, una biografia*. Barcelona, Editorial Fragmenta, 2014. Traducció de Jordi Pigem

2 Raimon PANIKKAR. *La plenitud del home*. Madrid, Ediciones Siruela, 1999.

De dol per la M. Assumpta Anglès i Abella

(2 d'octubre de 1928 – 5 d'abril de 2016)

Era una bona amiga, una gran amiga, de les que no fallen mai. Ens vam fer amigues fa molts anys i ens coneixíem i ens estimàvem profundament. El 1986 es va iniciar el camí del CDE i, en la seva intervenció en el llibre dels vint-i-cinc anys (p. 218-219), ella mateixa cita el curs que dos anys més tard vam fer a la Delegació de Cultura, l'any 1988, amb el títol *L'Església, és signe d'alliberament per a les dones?*, en què per primera vegada va participar en un acte nostre. Ha viscut, doncs, tota la trajectòria del CDE, sempre il·lusionada, animosa,

acompanyant iniciatives i fent tot allò que la seva salut li permetia. La seva vida no va ser fàcil i la mort d'una de les filles la va tocar de valent, però no la va trencar. Tenia prou motius per viure i per riure. En el recordatori del seu acomiadament hi ha uns versos que diuen: «Riu, perquè si deixes de fer-ho / el teu cor s'omplirà / de tristesa, / sense deixar lloc als / bons records.»

La riulla de l'Assumpta em ressona. Sempre la recordaré així.

Sefa Amell

Reflexió entorn dels refugiats

Estem al segle XXI. Ubicades a Catalunya, a l'Estat espanyol, a Europa. Llocs on el cristianisme n'és la religió majoritària i on la proclamació dels Drets Humans és vigent des de fa anys. I davant nostre tenim un món ple de conflictes greus, punyents, difícils de resoldre, que ni ens imaginàvem que poguessin passar en aquesta època de progrés tecnològic, d'avenç científic, de recursos humans... Però passen. L'Orient Mitjà es veu immers en una guerra cruenta i difícil de resoldre perquè, com totes les guerres, els interessos i el poder econòmic d'una minoria s'anteposen a la seguretat i al benestar de la majoria de les persones. I davant l'horror, la vexació, la fam, el patiment i la mort, a la població no li queda altre remei que fugir i cercar refugi en altres indrets on refer la vida familiar i personal. Aquesta decisió, a més de les dificultats que comporta, té un risc de perill, inclosa la mort. Malgrat tot ho intenten. I l'esperança de retrobar un lloc segur els esperona i dóna força. I aquest lloc segur pensen trobar-lo a Europa.

Aquí rau la dificultat, la desesperança, el malson... Els Estats i governs europeus, tan cristians, tan civilitzats, tan amants de les llibertats i dels drets dels pobles, tanquen les seves fronteres amb policia i amb blindatges diversos per impedir l'entrada als refugiats. I, amb un bon feix de bitllets donats a Turquia a canvi que retorni a molta d'aquesta pobra gent al lloc d'on han fugit a causa de la guerra i n'envii uns quants a altres nacions d'Europa, creuen que ja han complert la seva missió humanitària.

Molta ciutadania europea ha reaccionat, però, de manera molt positiva davant aquest fet que ens fa avergonyir com a persones i com a seguidors d'un Jesús que proclama i anuncia el Regne de Déu basat en la justícia i la germanor. L'anunci

I Francesc així ho ha fet. I donant testimoni de sensibilitat i d'acolliment s'ha endut al Vaticà tres famílies sirianes de religió islàmica

d'un canvi total de la humanitat en tots els seus aspectes. El Regne era sempre per a ell un "món nou on tothom pugui viure dignament i amb llibertat". La por, l'egoisme, la xenofòbia, la desigualtat i el refús de qualsevol persona humana, esdevenen obstacles infranquejables per formar part d'aquest Regne que Jesús va viure plenament i ens en donà exemple en la seva època, en un lloc concret i en un moment determinat de la història.

Per això, les persones sensibles, generoses i humanitàries, davant el patiment de tanta gent deixada a la seva sort per la irresponsabilitat d'aquells que tenen el poder de remeiar-ho i no ho fan per covardia i per interessos econòmics i partidistes, posen a disposició dels refugiats,

el seu servei, els seus recursos, la seva disponibilitat, el seu acolliment tant en els campaments on ells malviuen, cobrint com poden les seves necessitats més bàsiques, però també denunciant aquesta realitat inhumana a tota la població mundial. I molta ciutadania va pressionant els Estats perquè els acullin oferint-se a col·laborar participant en aquest afer.

Ahir, el papa Francesc, juntament amb una altra autoritat eclesial ortodoxa, va viatjar a l'illa grega de Lesbos on els refugiats esperen, des de fa temps, el destí que altres han programat per a ells. Hi ha anat com a signe de solidaritat i d'esperança, fidel al missatge de Jesús que proclamà, alt i clar, que el distintiu de qui el vol seguir ha de ser compartir, sentir-se a prop i remeiar, tant com es pugui, qualsevol patiment i mancança humana allà on aquesta es produeixi. I Francesc així ho ha fet. I donant testimoni de sensibilitat i d'acolliment s'ha endut al Vaticà tres famílies sirianes de religió islàmica. Un exemple a imitar al món i sobretot a Europa. Que res s'anteposi a la pràctica de l'amor i la justícia.

Magda Tomàs i Ribes

Faci's la vostra voluntat

Aquesta coneguda expressió de l'oració model, que Jesús va ensenyar als seus deixebles, provoca inevitablement una reflexió sobre l'acte mateix de pregar. Significa, primàriament, que no invoquem tant Déu perquè atengui les nostres necessitats i desigs, formulats des de la nostra contingència existencial; sinó, més aviat, perquè prevalguin els seus designis, des del convenciment, no sempre conscient o inequívoc, que això és el millor per a nosaltres.

Entendre la pregària d'aquesta manera comportarà viure situacions complexes i transitar pels camins misteriosos de Déu des de les limitacions de la finitud: la mateixa existència del mal, el pecat estructural arrelat en la realitat sociològica, les crisis personals, les frustracions derivades d'unes realitats allunyades de les nostres expectatives... Assumir, per tant, allò no sempre comprensible en la nostra manera de raonar.

Pregar en aquests termes no significa que la nostra voluntat quedi minimitzada, reduïda o eliminada; ja que no es tracta de la voluntat omnímoda d'un dictador que cal obeir amb temor, sinó de la voluntat del Pare que pot ser qüestionada. Per això, la nostra capacitat volitiva es manté, no podem anar contra la nostra estructura neurològica; *faci's la vostra voluntat* significa, més aviat, aprendre a alinear el nostre voler amb el de Déu.

L'ús d'aquesta expressió no representa tampoc un acte de resignació fatalista, com si ens trobéssim davant un destí que no és possible eludir. En aquest cas quedaria afectada la nostra llibertat, si bé *finita, mai plenament mestressa d'ella mateixa i assetjada per l'instint*, en paraules del teòleg Andrés Torres Queiruga. Llibertat sempre condicionada per les estructures biològiques, tendències inconscients i circumstàncies no sempre controlables. Però d'això no s'infereix necessàriament un total reduccionisme determinista.

A nivell pràctic, amb aquesta expressió assumim la nostra finitud davant el Misteri. Comporta saber discernir, en l'ara i aquí personal i eclesial, la voluntat de Déu revelada a través de la seva Paraula quan aquesta és contextualitzada i aplicada a la nostra realitat per l'Esperit Sant i per mitjà dels fets de la quotidianitat interpretant-los com a signes dels temps, en llenguatge bíblic.

És obvi que els esdeveniments de la vida solen oscil·lar en una bipolaritat. En ocasions són altament gratificants: el naixement d'un fill, una feina que permet guanyar-se el pa i l'autorealització personal, l'experiència de fe, estimar i ser estimat... i,

en clau creient, sorgeix l'oració d'agraïment en reconèixer, tot això, com a do, com a pura gratuïtat. Però en altres ocasions, la vida ens sacseja amb crisis de tota mena: la malaltia nostra i la d'aquells que estímem, la manca de feina, la precarietat econòmica, la incomprensió, l'assetjament, els dubtes espirituals... i sorgeix l'oració de petició, demanar, com Jesús a Getsemaní, no haver de suportar aquestes vicissituds.

Convé tenir present que els mals a què hem fet referència no vénen de Déu ni són càstigs. La creació és autònoma i finita, i d'això se'n deriven fins i tot tragèdies en forma de terratrèmols, tsunamis...; com també els processos de deteriorament de l'ésser humà en forma de malalties (físiques o psíquiques), envelliment i mort. Però l'oració no és l'antídot de les lleis naturals. En el mal moral, hi ha al darrere habitualment la llibertat humana especulant amb la qualitat dels materials de construcció d'edificis en zones proclius a moviments sísmics, tractant les persones com meres mercaderies, enviant infants a la guerra, assetjant... Per bé que el problema de la teodicea sempre persistirà, el mal (derivat de la finitud o moral) no és *voluntat* de Déu, el desig del qual és la felicitat de l'ésser humà.

Introduir a l'oració el *faci's la vostra voluntat* comporta, així mateix, que no pretenem que Déu sigui funcional als nostres desigs. Que no busquem moure Déu perquè faci el que nosaltres, des de la nostra limitació vital, considerem millor o allò que nosaltres no estem disposats a fer. No és coherent demanar a Déu que resolgui el problema de la fam al món si nosaltres no estem disposats a exercir la solidaritat amb els darrers i els marginats del sistema. Com en tantes coses, Déu acaba depenent de nosaltres.

L'oració de petició esdevé una necessitat antropològica i pot adquirir caires dramàtics pròxims al clamor, al crit... o al silenci, a

no saber articular paraules més enllà del balbuceig, quan ens sentim aclaparats, quan determinades circumstàncies sobrepassen els nostres recursos per enfrontar-nos-hi, quan no entenem el perquè d'una situació (com li va passar a Habacuc, a Job, a Pau), quan la por ens envaeix (com en el cas de Jesús a Getsemaní), quan tenim dubtes, quan estem enfadats... Paul Tillich ens recorda que, en moltes ocasions, *solament amb gemecs sense paraules podem acostar-nos a Déu, i fins i tot aquests sospirs són obra seva en nosaltres*. Ens trobem en la dimensió *expressiva* de l'oració que adquireix un sentit més gran més enllà d'una dimensió *expositiva* (com si Déu no conegués la realitat) o *apel·lativa*.

Afegir a l'oració *faci's la vostra voluntat* requereix progressar en la comprensió sempre misteriosa de Déu. Hem d'aprofundir en com Jesús ens revela el Pare (amor, misericòrdia, compassió...) a fi d'eradicar falses imatges mentals de Déu, ja que de la imatge que ens fem de Déu dependrà la nostra vida i la nostra pregària. No és el mateix adreçar-se a Déu amb temor, com tantes persones ho han fet i continuen fent-ho en les seves pregàries, que fer-ho des de la confiança d'un fill a un Pare que estima els seus fills i desitja la seva felicitat.

També s'haurà d'afinar l'experiència mateixa de l'oració, transitant del monòleg a un major diàleg. *Facis la vostra voluntat* implica el desig de conèixer-la. Cal recuperar la tradició reformada d'emprar la Bíblia en la dinàmica de l'oració. En la lectura obedient de les Escripures el TU de Déu ens revela la seva *voluntat* perquè el JO de la persona orant pugui alinear-se amb la voluntat divina.

Demanar a Déu *facis la vostra voluntat* ens compromet a ser testimonis del seu projecte salvífic, expressat amb rotunditat i sense equívocs per Pau: *Déu vol que tots els homes se salvin i arribin al coneixement de la veritat* (1 Tm 2,4). També implica presentar la vida cristiana en un sentit contracultural i manifestar els valors del Regne de Déu: actuar de forma justa en tots els àmbits en què ens movem, denunciar les grans injustícies de la societat en què el diner s'ha convertit en el seu Déu, actuar com a agents de pacificació treballant en favor de la pau al nivell que ens sigui possible, desenvolupant l'empatia, la solidaritat, la compassió amb els relegats del sistema, sent inclusivament de les diferències, evitant tota mena de discriminació. En síntesi, estimant.

Jaume Triginé

Psicòleg, església protestant de Valldoreix

Marginació i testimoni de les dones al llarg de la història

He tingut la sort de participar com a Col·lectiu de Dones en l'Església per la Paritat en el Fòrum de Teologia i Alliberament de Catalunya en un taller dins l'Eix de Diàleg.

Aquests espais són de gran llibertat i les persones creients, tant dones com homes, hi exposen les seves activitats, somnis i lluites dins el nostre món en canvi.

Escollirem aquest eix perquè estem segures que només amb un diàleg en profunditat es poden superar totes les fractures tant en la societat com també en l'Església, a qui costa tant acceptar aquesta paritat, que és un dels símbols més importants en un món castigat per les injustícies que provoquen a tots nivells les desigualtats i marginacions que ens allunyen d'aquest Regne que va començar Jesús al llarg de la seva vida.

"Marginació i testimoni de les dones al llarg de la història" és un títol agosarat i molt ampli. Massa per ser tractat en una hora i mitja, però pensant en allò que "de gota amb gota s'omple..." i en tot el que volem, també pensem que anar parlant d'aquestes realitats va enriquint els nostres coneixements i ens capacita per poder donar respostes que portin a la vertadera paritat.

Una vegada comentat el principi de la religiositat humana, que trobem en les primeres Deesses de la fertilitat a Mesopotàmia i tota la Mediterrània, recordant també la perfecta organització del panteó romà, ja amb vuit Déus i set Deesses, ens adonem com es posen les bases d'un sistema patriarcal que ens marginarà com a dones.

Així com en els primers segles del cristianisme els grups que formaren les incipients comunitats

es movien en un cert equilibri, cal reconèixer que el Segon Testament i els Fets dels Apòstols ja tenien una certa organització patriarcal. Tot i així, al llarg de la història de la nostra actual Església jeràrquica van anar creixent unes lleis que, amb l'excusa de salvar el contingut sagrat d'una nova religió naixent, mai pensada per Jesús, havia de crear el que es va dir dogmes, que pretenien enfortir una transmissió del projecte de vida que va portar Jesús, i encara conservem. Una marginació subtil primer, descarada més tard, de la participació de la dona en els espais sagrats.

Els homes d'una manera visible, les dones de manera invisible, però s'han fet passes per anar generant respostes de felicitat i justícia

Voler explicar l'inexplicable, creure'ns amb capacitat per dir com és l'únic Déu, ens ha portat fins avui marginació a les dones, i violències i crueltat entre els humans.

Aquest silenci que ha planat sobre les vides de les dones ens fa reflexionar i crear després del Vaticà II la teologia feminista.

Cercar les nostres avantpassades, ens ha fet descobrir la resposta de les que han trobat en Jesús un sentit a les seves vides. Així, rastrejant, ens adonem com en els grans canvis socials, les dones busquen i creen noves respostes per fer menys dolorosa la vida, perquè aquesta ens possibilita estimar i fer feliços a qui es troba

en aquest camí, que de tant en tant té sotracs.

Amb el nostre treball, hem aconseguit superar-los i hem donat respostes positives, creant espais que ajudessin tothom a transformar el món. Els homes d'una manera visible, les dones de manera invisible, però s'han fet passes per anar generant respostes de felicitat i justícia.

Dels canvis espectaculars com la descoberta d'Amèrica va sorgir la força evangelitzadora de les missions i la il·lusió de poder donar a conèixer el Déu de Jesús. Hi va haver dones crítiques a aquests esdeveniments i avui es van descobrir. El Concili de Trento va ser dur en la Contrareforma, però varen resistir. La Revolució Francesa va transformar les estructures socials i polítiques a casa nostra. Les dones ho van patir, però també van saber obrir-se a la promoció que fins llavors els havia estat barrada. Van caldre 150 anys fins a permetre les escoles per a nenes, però nosaltres hi som i superant tota marginació tenim dones arreu que han assolit tota classe d'estudis.

Dins l'Església fou necessari el Vaticà II per poder travessar les portes que ens obrien l'espai teològic. L'Església jeràrquica, però, no acaba de fer el pas vers la paritat. Les lleis fetes pels barons ens marginen per ser dones. Sembla que no volen recordar que tots i totes som u en Déu.

La postmodernitat i la laïcitat han obert expectatives i han sorgit noves teologies: la queer, la quàntica... i les que aniran naixent amb llibertat i paritat per fruit d'una vida i d'una espiritualitat que és de tots i totes per a tots i totes.

M. Pau Trayner Vilanova

Pregària de santa Teresa

Els catòlics acabem de clausurar l'any del cinquè centenari del naixement de santa Teresa i d'encetar l'Any de la Misericòrdia. Però Déu és molt més que les religions i hi està per sobre.

Per això volem acabar aquest fòrum d'unitat en la diversitat, pregant junts de la mà d'una gran dona que, en el seu temps, va tenir present aquestes dues coses: la misericòrdia, com el gran do de Déu, i la promoció de la dona, en un moment en què era tan menyspreada.

Viki Molins

Llegida a la IV Trobada del Fòrum Català de Teologia i Alliberament
Gener de 2016

Teresa de Jesús, *Camino de perfección*, 3,7. En nota a pié de página se dice: *hermoso pasaje tachado en la primera redacción*, en Teresa de Jesús, *Obras completas*, Burgos 1977 (2ª ed.), p. 532.

Cantaré eternamente, Señor, tus misericordias. ¡Y con cuánta razón las puedo cantar para siempre! Parecíame ya a mi imposible, Señor mío, dejaros tan del todo a Vos; y como tantas veces os dejé, no puedo dejar de temer, porque, en apartándoos un poco de mi, daba con todo en el suelo.

Bendito seáis por siempre, que aunque os dejaba yo a vos, no me dejasteis Vos a mi tan del todo, que no me tornase a levantar, con darme Vos siempre la mano; y muchas veces, Señor, no lo quería, ni quería entender como muchas veces me llamabais de nuevo.

Oh Señor y Criador mío, no sois vos desagradecido para que piense yo dejareis de hacer lo que os suplicamos, Ni aborrecisteis, Señor, cuando andabais en el mundo, las mujeres, antes las favorecisteis siempre con mucha piedad, y hallasteis en ellas tanto amor o más que en los hombres, pues estaba vuestra

santísima Madre en cuyos méritos merecemos lo que desmerecimos por nuestras obras. ¡No basta, Señor, que nos tiene el mundo acorraladas...! Que no hagamos cosa que valga nada por Vos en público, ni osemos hablar algunas verdades que lloramos en secreto, sino que no nos habéis de oír petición tan justa. No lo creo yo, Señor, de vuestra bondad y justicia, que sois justo juez y no como los jueces del mundo que –como son hijos de Adán, y en fin, todos varones– no hay virtud de mujer que no tengan por sospechosa. Sí, que algún día ha de haber, Rey mío, que se conozcan todos. No hablo por mí, que ya tiene conocido el mundo mi ruindad, y yo holgado que sea pública, sino porque veo los tiempos de manera que no es razón desechar ánimos virtuosos y fuertes, aunque sean de mujeres.

Seas por siempre bendito, Señor, Amén.

Pregueu en femení singular

A bans que no es disparin les alarmes vull deixar clar, des de bon principi, que la comprensió de l'idioma que parlo (el castellà), derivat del llatí, m'integra com a ésser femení dins el genèric masculí quan es parla en plural. Les coses són així lingüísticament parlant ara per ara.

Com que vull tractar d'oracions, en poso uns quants exemples pràctics.

Endinsem-nos en la que Jesús ens va proposar per adreçar-nos al Pare: *"Pare nostre, que esteu en el cel: sigui santificat el vostre nom, vingui a nosaltres (nosotros, en castellà) el vostre Regne. Faci's la vostra voluntat..."*

No m'he sentit pas al marge d'aquest "nosotros", encara que sigui la primera persona del masculí plural. "Nosotros" som tots, homes i dones, i aquest "nosotros" és la **comunitat** que espera l'arribada del Regne. I, tanmateix, reconec que m'alegra que el substantiu "comunitat" sigui femení. La comunitat és el cercle integrador on no hi ha diferència de sexe. Si més no les coses haurien de ser així en l'àmbit comunitari.

Però cal anar fent petits passos que ens vagin fent entendre que la utilització del llenguatge a la litúrgia és una cosa molt important i, des del punt de vista espiritual, se n'ha de tenir cura amb molta delicadesa perquè estem davant quelcom sagrat: la relació de la persona amb Déu; i la persona humana és masculina i femenina.

Recordem ara el text de l'evangeli (Mt 8,8) en què el centurió romà s'acosta a Jesús i li suplica que curi un criat seu: *"Senyor, jo no sóc digne que entris a casa meva; però digues només una paraula i el meu criat es posarà bo"*. L'Església l'ha agafat per al moment d'abans de la Comunió, en què cada persona ha de predisposar-se interiorment. L'ha agafat adaptant-lo: *"Senyor, no sóc digne que entreu a casa meva; digueu-ho només de paraula, i serà salva la meva ànima"*. Així cada persona parla des d'ella mateixa, encara que l'expressió continua sent en masculí singular.

Un dia, sense pensar-m'ho gaire, em va sortir de dins en aquest moment: *"Senyor, no sóc digna que entreu a casa meva; digueu-ho només de*

paraula, i serà salva la meva ànima". En femení singular.

També, i segueixo proposant un altre exemple, a l'oració de Completes, al salm 4 es diu: *"M'adormo en pau així que em fico al llit, i em sento en vós segur, només en vós, Senyor"*. Ja fa temps vaig fer una petita i innocent adaptació que em fa assaborir millor la pau i el son que evoca l'última i suau oració del final del dia en un monestir: *"M'adormo en pau així que em fico al llit, i em sento en vós segura, només en vós, Senyor"*. Vaig comprovar el bon resultat d'aquest petit canvi quan el nen que tenia al costat (el meu nét de set anys) em va preguntar: "Àvia, per què dius "segura"?"; jo li vaig contestar: "Perquè sóc una dona". Ho va entendre perfectament, no em va fer cap més pregunta.

Preguem amb naturalitat. Preguem en comunitat. Però preguem també, i sense complexos, en femení singular.

Mari Paz López Santos
Publicat a *Eclesalia* 07/12/15

Josep F. MÀRIA i SERRANO
Cap al cor del món
 Barcelona, Claret, 2016

Recull d'una selecció dels textos que periòdicament el jesuïta Josep F. Mària envia a través de mail i que el portal pregaria.cat publica. Són reflexions breus, senzilles i profundes, que ajuden a la pregària i a la reflexió personal, ja que parlen de fets de vida amb els quals ens podem sentir molt identificats. "Un conjunt de textos aparentment senzills, però d'una profunditat que emana d'una gran virtut: la de saber mirar a l'interior de les persones i de

les coses per tal de descobrir-hi el que importa de veritat" (del pròleg d'Eugènia Bieto). L'autor és mogut per la convicció que al cor de tota persona hi habita el desig de trobar sentit als diversos moments de la vida. La realitat se'ns pot presentar de vegades com a immediatament feliç, altres vegades com a monòtona, i encara en d'altres com a mancada de sentit. Però camí endins d'aquests estats d'ànim i de les situacions que els desencadenen hi ha una realitat profunda que ens pot retornar la pau convidant-nos a l'amor i la justícia.

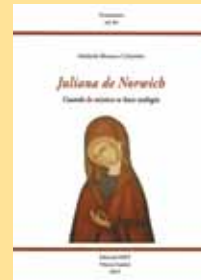
Recordant el pare Lluís Armengol, SJ
 Marina Llorca Rius
 Barcelona, maig 2015
https://issuu.com/edicio1/docs/livre_pare_armengol

Aquest llibre, que podeu llegir en línia o descarregar-vos el gratuïtament, recull el testimoniatge de diverses persones que van conèixer i viure amb el pare Armengol. El pròleg és de David Guindulain, SJ,

que escriu: "Vull destacar l'aportació de tots els que hi han dit la seva, en aquest recull. És agosarat escriure sobre algú tan gelós de la paraula justa i escaient com ho era en Lluís. No el movia sols un rigor científic o literari per l'escaïença dels mots. Per damunt de tot, ell cercava per a cada persona i per a cada grup, el missatge adequat que donés resposta al moment que els tocava viure".

Adelaide BARACCO COLOMBO
Juliana de Norwich: Cuando la mística se hace teología
 Vitoria-Gasteiz, Editorial ESET, 2015

L'autora d'aquest estudi sobre Juliana de Norwich (1342-1416), religiosa anglesa, mística i autora de les *Revelacions de l'amor de Déu*, una de les grans obres de la prosa medieval anglesa, ens mostra Juliana com una dona apassionada per Déu i, alhora, en comunió profunda amb tots "els seus iguals en Crist". És venerada per la Comunió Anglicana, les Esglésies luteranes i l'Església catòlica. Adelaide Baracco és doctora en teologia i llicenciada en teologia sistemàtica. La seva àrea d'investigació teològica és la mística femenina, i la relació entre mística i teologia.

Mariano MARTÍNEZ
Cuando el pan
 Sevilla, Ediciones de La Isla de Siltolá, 2016

Des de la revista ens plau presentar-vos aquest llibre de poesia d'una persona amiga que treballa la paraula i amb les paraules, i que maqueta i imprimeix la nostra revista; artesà de la paraula i les arts gràfiques. I té sentit que en parlem "més enllà de per amistat" en un número dedicat en bona part a l'espiritualitat: el poeta en aquests trenta poemes ens acosta al sentit i misteri interior de la persona. A l'hora dels agraïments ho explicita amb mots de David Le Breton: «A la trama del camí, hem d'intentar trobar el fil de la vida.»

Quota anual 9€

Butlleta de subscripció

Fotocopieu i
 envieu la butlleta

Nom i cognoms		Adreça	
Població	D.P.	Telèfon	Correu electrònic
Tipus de subscripció anual per rebre <i>Paraules i Fets de Dones</i>			
A/. Domiciliació bancària			
Nom del/la titular		Adreça	
D.P. Població			
IBAN			

Us prego que fins a nova ordre carregueu al c/c o llibreta indicada els rebuts que us presentarà el Col·lectiu de Dones en l'Església, en concepte de subscripció al Butlletí *Paraules i Fets de Dones*.

B./Podeu també enviar transferència al compte corrent del CDE: IBAN ES83 3025 0001 1214 3330 3596 (Caixa d'Enginyers)